

Lovorka
Magaš
Bilandžić

Minuciozno rekonstruiran historijat Društva “Medulić”

Sandi Bulimbašić, *Društvo hrvatskih umjetnika “Medulić”*

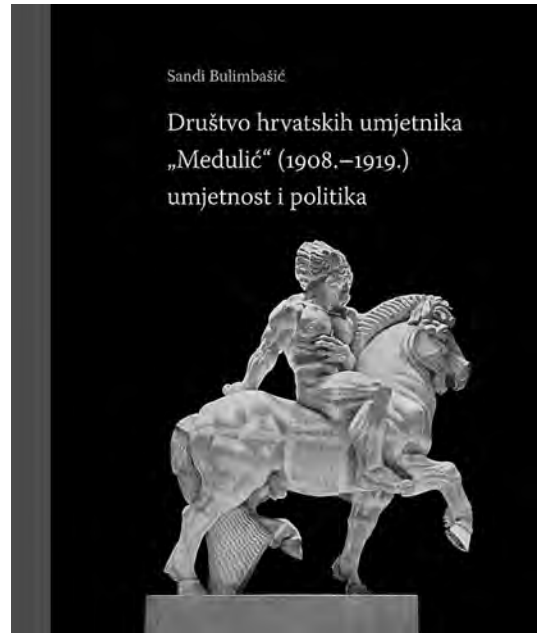
(1908.–1919.): *umjetnost i politika*, Zagreb:

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, 2016., 413 str.

ISBN 9789536089413

Monografska publikacija posvećena Društvu hrvatskih umjetnika “Medulić” (1908.–1919.) predstavlja značajan doprinos hrvatskoj povijesti umjetnosti te minuciozno rekonstruira historijat i sve aspekte djelovanja višestruko značajnog udruženja koje je obilježilo umjetničku i političku scenu Hrvatske u turbulentnom razdoblju smjene državnih zajednica te pojačane borbe za afirmaciju nacionalnog identiteta. Autorica Sandi Bulimbašić je iz novog rakursa i na temelju opsežnih bibliotečnih i arhivskih istraživanja provedenih u Hrvatskoj i inozemstvu detaljno sagledala, revalorizirala i interpretirala sve segmente osnivanja, djelovanja i utjecaja “Medulića” te detaljno obradila njegov položaj u odnosu na ostala umjetnička udruženja u Hrvatskoj (Društvo umjetnosti), ali i u širem srednjoeuropskom kontekstu. Knjiga se bazira na autoričinoj doktorskoj disertaciji obranjenoj 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a objavljena je u studenom 2016. u izdanju Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske. Urednik knjige je Zvonko Maković, a grafički ju je oblikovao Viktor Popović.

Društvo hrvatskih umjetnika “Medulić” jedno je od najvažnijih umjetničkih udruženja u Hrvatskoj u prvoj polovici 20. stoljeća. Osnovano je na *Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi* u Splitu 1908. kao regionalno udruženje te je u turbulentnom desetljeću koje je prethodilo Prvome

↑ Naslovnica knjige

(Ivan Meštrović, *Konjanička skulptura Kraljevića Marka*, gips, 1910., uništeno djelo)

svjetskom ratu, raspadu Austro-Ugarske Monarhije i osnivanju nove, jugoslavenske države, mnogostruko obilježilo likovnu scenu Dalmacije i Hrvatske. Iako je djelovanje Društva “Medulić” i prije knjige Sandi Bulimbašić bilo visoko valorizirano u kontekstu nacionalne povijesti umjetnosti, u ranijim se interpretacijama naglasak uglavnom stavljao na ulogu udruženja u promoviranju južnoslavenske ideje, analizu tematskih i formalno-stilskih

odrednica djela pojedinih članova te njihovu pripadnost “drugom valu secesije” utemeljenom na simbolizmu nacionalnog mita. Društvo “Medulić” imalo je važnu ulogu u promoviranju staleških interesa svojih članova i njihovom pozicioniranju na onodobnoj hrvatskoj umjetničkoj sceni kojom su dominirali banovinski umjetnici te jasno formuliran (politički) cilj koji je podrazumijevao afirmaciju nacionalnog identiteta te političko i kulturno

ujedinjenje južnoslavenskih naroda, o čemu autorica detaljno piše. Opsežna i temeljita monografija Sandi Bulimbašić donosi brojne do sada nepoznate podatke o različitim aspektima agilnog i široko postavljenog djelovanja društva, ispravlja mnoge netočne navode (npr. ukazuje na činjenicu da je “Medulić” djelovao do 1919., a ne 1916. kako se do sada navodilo u literaturi), rasvjetljava ulogu pojedinih članova te detaljno rekonstruira izložbenu

→

Hrvatski i slovenski umjetnici, članovi Društva “Medulić”, ispred Jakopičeva paviljona u Ljubljani, FOTO F. Vesel, 1909.

djelatnost i prisutnost udruženja u društvenom, kulturnom i političkom životu Splita i Dalmacije, ali i šire državne zajednice (prvo Austro-Ugarske Monarhije, a kasnije Države/Kraljevstva SHS).

U uvodnom dijelu knjige rekapituliraju se dosadašnja istraživanja teme te donosi sažet prikaz povijesnog/političkog konteksta i događaja koji su obilježili svakodnevnicu Hrvatske u promatranom razdoblju te imali reperkusije na djelovanje udruženja i njegovih pojedinih politički angažiranih protagonista poput Ivana Meštrovića, jednoga od utemeljitelja. Ukratko se rezimira povijest južnoslavenske ideje koja se u kontekstu Društva "Medulić" promatra kao modalitet rješavanja nacionalnog pitanja i budućnosti Hrvatske u sklopu multinacionalne Austro-Ugarske Monarhije. Slijedi poglavlje "Povijest Društva hrvatskih umjetnika 'Medulić' u svjetlu društveno-političkih i kulturno-umjetničkih zbivanja u Splitu i Hrvatskoj početkom 20. stoljeća" u kojemu se detaljno analiziraju pojedini aspekti djelovanja "Medulića" – od njegova slojevitog odnosa prema ostalim udruženjima aktivnim na umjetničkoj sceni (Društvo umjetnosti, "Lada"), sukoba i polemika povodom osnivanja te odobravanja Pravilnika (1910.) do nerealiziranih i realiziranih izložaba i prestanka djelovanja 1919. uslijed novonastalih političkih i staleških okolnosti (osnivanja jugoslavenske države, promjene umjetničkih prilika i reorganizacije Društva umjetnosti). Osnivanju Društva "Medulić" pogodovala je poticajna i dinamična atmosfera Splita početkom 20. stoljeća, koju su obilježili intenzivna izgradnja grada te djelovanje brojnih intelektualca različitih profesionalnih usmjerenja koji su se okupljali oko poznate kavane Troccoli. Posebno agilni među njima bili su Ante Katunarić, Emanuel Vidović i Virgil Meneghello Dinčić, pokretači humorističko-satiričkog lista *Duje Balavac* (1908.–1912.), koji će imati istaknutu

ulogu i u osnivanju Društva "Medulić" nazvanog prema slikaru i grafičaru Andriji Meduliću (Andrea Schiavone). Društvo je okupljalo brojne istaknute dalmatinske umjetnike, imalo je i nekoliko članica (od Zoe Borelli do danas manje poznatih i nedovoljno obrađenih slikarica), a upravo su činili Vlaho Bukovac (predsjednik), Tomislav Krizman (potpredsjednik), Celestin Medović, Ivan Meštrović, Mirko Rački i Emanuel Vidović (članovi odbora) te pravnik Ivo Tartaglia (tajnik) i arhitekt Kamilo Tončić (blagajnik).

Središnji i najveći dio knjige posvećen je ključnim izložbama Medulićevaca – od *Prve dalmatinske umjetničke izložbe* održane od rujna do prosinca 1908. u Hrvatskom domu u Splitu, na kojoj je društvo osnovano, do *Izložbe jugoslavenskih umjetnika iz Dalmacije* koja je u istom gradu održana 1919. Sandi Bulimbašić je na temelju brojnih arhivskih i bibliotečnih izvora te pedantna znanstvenog rada uspjela detaljno rekonstruirati izložbe koje su nerijetko imale dalekosežne posljedice ne samo za Društvo "Medulić" već i za hrvatsku/jugoslavensku umjetničku scenu onoga vremena. Značajnu pažnju posvetila je svim segmentima izložaba: od njihove organizacije, postava i rekonstrukcije popisa izloženih djela do analize kataloga i plakata te recepcije koju su pojedini izložci i njihovi autori doživjeli u tiskovinama, među umjetničkom i širom javnošću. Pri tome su posebno zanimljiva mala, ali značajna otkrića – precizna detektiranja pojedinih djela koja su bila poznata putem sumarnih naziva (npr. *Portret Jerka Matošića* Jerolima Mišea, 1919.) ili njihovo redatiranje (npr. *Autoportret* Josipa Botterija, 1919.) – te iščitavanje utjecaja koji su izložbe imale u staleškom pozicioniranju umjetnika, politici otkupa radova, "tržištu" umjetnina, odnosima u cijenama, itd. Identifikacijom i redatacijom niza skulptura Ivana Meštrovića, koji je kontinuirano sudjelovao na izložbama Medulićevaca,

razriješene su do sada prisutne nedoumice oko pojedinih djela unutar njegova bogatog opusa. Analiza razmatranih izložaba bazira se na pronađenoj korespondenciji i objavljenim likovnim kritikama, a popraćena je i nizom detalja koji svjedoče o modalitetima djelovanja umjetnika u Splitu i Hrvatskoj u prvim desetljećima 20. stoljeća, okolnostima njihova umrežavanja s kolegama iz inozemstva, ali i slojevitim odnosima umjetnosti i politike. Posebna pažnja u interpretaciji posvećena je razmatranju medija izložbe kao platforme za afirmaciju političkih uvjerenja i nacionalne samosvijesti te se detaljno analiziraju svi aspekti programske izložbe *Nejunačkom vremenu u prkos* (1910.), izlaganja članova Društva "Medulić" u paviljonu Kraljevine Srbije na *Međunarodnoj izložbi* u Rimu (1911.) ili sudjelovanja (uz Savez "Lada") u organizaciji *Četvrte jugoslavenske umjetničke izložbe* u Beogradu (1912.).

Nakon obrade pojedinih izložaba slijedi poglavlje sinteznog karaktera "Uloga i značenje Društva hrvatskih umjetnika 'Medulić' u hrvatskoj povijesti umjetnosti", u kojemu se rezimiraju produbljena i nova otkrića vezana uz djelovanje udruženja: zasluge i doprinos u organizaciji umjetničkog života u Hrvatskoj, zaštita staleskih interesa i poticanje talentiranih mladih umjetnika, afirmacija modernizma i umjetničke individualnosti i slobode, agilno sudjelovanje u umjetničkom životu kroz izricanje sudova o pojedinim aktualnim pitanjima, umrežavanje s inozemnim umjetničkim društvima, afirmacija karikature, popularizacijska i izlagačka aktivnost, nakladnička djelatnost itd. U zaključnim poglavljima posebna

pažnja posvećena je Ivanu Meštroviću i analizi njegova Vidovdanskog ciklusa koji se uzima kao paradigmatički primjer individualnog pristupa oblikovanju nacionalnog izraza u umjetnosti. Nadalje, Društvo "Medulić" se razmatra i unutar širih okvira europske umjetnosti moderne i u korelaciji prema komplementarnim udruženjima koja su u ostalim srednjoeuropskim državama imala važnu ulogu u afirmaciji nacionalnog identiteta (poljsko Društvo "Sztuka", češki "Manes" i Udruženje umjetnika Moravske).

Tekstualni dio monografije popraćen je pomno odabranim i raznolikim vizualnim materijalom koji seže od portreta pojedinih članova i primjera njihove korespondencije do dokumentarnih snimaka postava, reprodukcija naslovnica kataloga izložaba i izloženih umjetničkih djela te karikatura i isječaka iz tiskovina koji pridonose rekonstrukciji duha vremena. Knjiga sadrži i dva priloga (popis svih članova te realiziranih i nerealiziranih izložaba), a snalaženje u opsežnom materijalu olakšava kazalo imena.

U osvit dvaju važnih godišnjica Društva "Medulić" – 110 godina od osnutka (2018.) i 100 godina od prestanka djelovanja (2019.) – knjiga Sandi Bulimbašić detaljno obrađuje ovo zanimljivo i važno poglavlje hrvatske umjetnosti ranoga 20. stoljeća te predstavlja referentno mjesto za sve buduće istraživače pojedinačnih opusa članova "Medulića", različitih fenomena koji su obilježili umjetničku scenu Splita i Hrvatske u prvim desetljećima 20. stoljeća te slojevitih odnosa umjetnosti i politike u cjelini. ×